

Recensie

DE EEUWIGE KOP VAN JOOD

Ludo Abicht, *De eeuwige kop van Jood. Een geschiedenis van het antisemitisme*, Antwerpen, Uitgeverij Vrijdag, 2019, 248 p., ISBN 9789460017926, €19,95.

Hoe vreemd het ook mag klinken, op filosofisch gebied zijn de verbindingen van Nederland met Vlaanderen minder hecht dan met sommige andere Europese landen. De taal die wij delen lijkt hier eerder een obstakel dan een hulp te zijn. Wat je van ver haalt, moet kennelijk wel goed zijn. Vertalingen uit bijvoorbeeld het Duits en het Frans vinden eerder ingang dan Vlaamse teksten. Dat wij recent de — overigens in eigen huis omstreden — Gentse wetenschapsfilosoof Maarten Boudry omhelsd hebben, verandert hier weinig aan. Het blijft bijvoorbeeld vreemd dat een oudgediende met een omvangrijk en interessant oeuvre als de Antwerpse wijsgeer Ludo Abicht in ons land nauwelijks bekendheid geniet.

Gezien diens laatste publicaties is dit ook jammer. In twee recente studies schept Abicht namelijk helderheid in twee onontwarbare actuele politiek-maatschappelijke kwesties. Drie jaar geleden verscheen van hem samen met Brigitte Herremans *Israël & Palestijnen. De kaarten op tafel*, een zorgvuldige historische analyse van de ontwikkelingen die schijnbaar onvermijdelijk tot het huidige conflict tussen Israël en de Palestijnen hebben geleid. Mede dankzij een aparte tijdslijn en een verklarende woordenlijst zou je dit een beknopt encyclopedisch overzicht kunnen noemen van wat de auteurs in het laatste hoofdstuk als ‘een onhoudbare status-quo’ omschrijven.

Onlangs gaf Abicht, dit keer met een nawoord van Herremans in *De eeuwige kop van Jood. Een geschiedenis van het antisemitisme*, een vervolg op zijn eerdere studie. Hierin probeert hij onder andere de felle huidige discussies over antisemitisme en antizionisme te ontwarren. Hij doet dit door een aantal veel gestelde historische en actuele vragen via een twintigtal korte hoofdstukken te behandelen. Om te beginnen betreft dit de titel van zijn boek met de vraag: “Wie is jood? Wie is Jood?”.

Een eerste antwoord luidt dat jood en joods naar de godsdienst verwijzen, net als christen en moslim. Met een hoofdletter verwijst Joods dan naar een lid van de Joodse natie of het volk. Dit houdt in dat er heel wat atheïstische Joden hebben bestaan, zoals Marx en Freud en dat een kwart van de inwoners van Israël (Palestijnen, waaronder christenen en moslims) wel het Israëliësch staatsburgerschap maar niet de Joodse nationaliteit bezitten. Dit eerste antwoord wordt overigens ingewikkelder als we de identiteiten van Israëliet en Israëliër erbij betrekken.

De volgende (spellings)vraag in hoofdstuk twee luidt of we ‘antisemitisme’

of ‘anti-semitisme’ moeten schrijven. Ook hier is het antwoord, dat ik de lezer nu onthoud, ingewikkeld en veelomvattend. Belangrijk is dat Abicht in de volgende hoofdstukken, deels in navolging van Hannah Arendt, een scherp onderscheid maakt tussen traditioneel en modern antisemitisme. Voor de duidelijkheid betitelt hij het laatste als anti-judaïsme. Hij volgt hier een definitie van Wikipedia: “Anti-judaïsme is een term voor het geheel of gedeeltelijk afwijzen van de joodse religie, en van mensen die deze religie aanhangen, door personen die een andere religie aanhangen. Anti-judaïsme wordt onderscheiden van antisemitisme, dat gebaseerd is op raciale en etnische vooroordelen”.

Natuurlijk loopt de inhoud van deze vooroordelen van het anti-judaïsme deels door naar het antisemitisme. Maar Abicht heeft gelijk wanneer hij het onderscheid tussen deze twee vormen van discriminatie scherp wil onderscheiden. Wie dat niet doet, suggereert, zoals dat in de huidige staat Israël vaak gebeurt, dat de Jodenhaat van het antisemitisme eeuwig en onveranderlijk is. Dat maakt het streven naar een oplossing van het in het eerdere boek behandelde conflict tussen Israël en de Palestijnen volstrekt uitzichtloos.

Vragenderwijs gaat Abicht zo door met zijn hoofdstukken. Wat zijn de belangrijkste kenmerken van het moderne antisemitisme vraagt hij bijvoorbeeld in hoofdstuk veertien en in het volgende hoofdstuk geeft hij een vooral feitelijk antwoord op de vraag: “Wat zijn de Protocollen van de Wijzen van Sion en wat is nog steeds de invloed van dit pamflet?”. Interessant is dat Abicht deze antisemitische falsificatie die de joden ervan beschuldigt de wereldheerschappij na te streven, vergelijkt met het complot uit *The Handmaid's Tale* van Margaret Atwood, dat recent weer veel belangstelling krijgt. Abicht laat zien dat bepaalde beschuldigingen aan het adres van de Joden uit de Protocollen niet alleen actueel klinken, maar ook onderschreven worden in de Arabische wereld.

De laatste brandende vraag van het slothoofdstuk luidt: “Is het antizionisme hetzelfde als antisemitisme?”. Deze zwaar geladen politieke vraag krijgt vanzelfsprekend geen eenduidig antwoord waar iedere lezer het mee eens zal zijn. Maar de uitvoerige en genuanceerde bespreking van deze vraag dwingt iedere lezer wel tot het beargumenteerd maken van onderscheid en keuzes.

Vergeleken met *Israël en Palestijnen*, dat een lekker lopend historisch verhaal bevat, is *De eeuwige kop van Jood* een soort leerboek. Dat leest minder gemakkelijk, maar het heeft wel het voordeel dat je snel een bespreking van een aparte, brandende, vraag kunt opzoeken.

Hans ACHTERHUIS (Utrecht)